

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Розвиток зовнішньої торгівлі України продукцією харчової
промисловості**

(на матеріалах Асоціації «Український національний комітет
Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine)», м.Київ)

Студентки 4 курсу 18 групи,
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини» освітньої програми
«Міжнародна торгівля»

Юнцової Валерії Олександрівни

Науковий керівник
кандидат економічних наук, старший
викладач

Кушнарєнко Наталія Петрівна

Гарант освітньо-
професійної програми
кандидат економічних наук, доцент

Новак Олена Володимирівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права Кафедра світової економіки
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини», освітня програма
«Міжнародна торгівля»

Затверджую

Зав. кафедри _____ Дугінець Г.В.
«__» _____ 20__ р

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

_____ Юнцовій Валерії Олександрівні _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи «Розвиток зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості (на матеріалах Асоціації «Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine)», м.Київ)»

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. № _____

2. Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи) 23.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до проекту (роботи)

Мета роботи - визначення перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України продуктами харчової промисловості

Об'єктом дослідження є процес розвитку зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості

4. Перелік графічного матеріалу – 7 таблиць, 6 рисунків

5. Консультанти по випускній кваліфікаційній роботі із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ХАРЧОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

1.1. Характеристика ролі та місця України в міжнародній торгівлі харчовою продукцією

1.2. Аналіз стану зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією

РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ХАРЧОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

2.1 Оцінка конкурентоспроможності України на міжнародному ринку харчової продукції

2.2 Обґрунтування перспективних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією

2.3 Прогнозування обсягів зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією на середньострокову перспективу

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

7. Календарний план виконання випускної кваліфікаційної роботи.

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напряму дослідження та затвердження теми ВКР	До 20.12.2023	
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	До 10.02.2023	
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	До 28.02.2023	
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	До 26.04.2023	
5	Подача готової ВКР	До 23.05.2023	
6	Попередній захист ВКР	За графіком (30.05-10.06.2023)	
7	Захист ВКР	За графіком (13.06-24.06.2023)	

8. Дата видачі завдання « _____ » 20__ р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ Кушнарєнко Н.П.
(прізвище, ініціали, підпис)

10. Керівник освітньо-професійної програми _____ Новак О.В.
(прізвище, ініціали, підпис)

11. Завдання прийняв до виконання студент _____ Юнцова В.О.
(прізвище, ініціали, підпис)

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи

Випускна кваліфікаційна робота Юнцової В.О. присвячена актуальній темі розвитку зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості.

В роботі розглянуто особливості участі України в міжнародній торгівлі харчовою продукцією, охарактеризовано роль і місце в ній України. Проведено аналіз стану зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією, надано оцінку конкурентоспроможності України на міжнародному ринку харчової продукції. Визначено перспективні напрями розвитку зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією. Підкреслено роль Асоціації Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати в позиціонуванні України на світовому ринку харчової продукції.

Випускна кваліфікаційна робота Юнцової В.О. розкриває тему дослідження, містить тематичний аналіз та відповідні рекомендації, відповідає встановленим вимогам, та рекомендується до захисту перед комісією.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

(підпис, дата)

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу.

Випускна кваліфікаційна робота студентки Юнцової В. О. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник освітньо-професійної програми _____

Новак О.В.

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____

Дугінець Г.В.

(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 20 _____ р.

АНОТАЦІЯ

Юнцова Валерія Олександрівна. «Розвиток зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості (на матеріалах Асоціації «Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати (ISS Ukraine)», м.Київ)»

Випускна кваліфікаційна робота присвячена актуальній проблемі розвитку зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості.

У роботі проведено комплексний аналіз розвитку зовнішньої торгівлі продукцією харчової промисловості, що включає аналіз експорту та імпорту даної категорії продукції. Проведено оцінку конкурентоспроможності України на міжнародному ринку харчової продукції.

На основі аналізу розвитку зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості обґрунтовано перспективні напрями розвитку зовнішньої торгівлі даним товаром. В результаті проведеного дослідження проведено прогнозування обсягів зовнішньої торгівлі продукцією харчової промисловості на середньострокову перспективу. Запропоновано програму розвитку зовнішньої торгівлі харчової продукції.

Ключові слова: зовнішня торгівля, харчова продукція, експорт, імпорт, міжнародний ринок

ANNOTATION

Yuntsova Valeriya Oleksandrivna. "Development of Ukraine's foreign trade in food industry products (based on the materials of the Association "Ukrainian National Committee of the International Chamber of Commerce (ISS Ukraine)", Kyiv)"

The final qualification work is devoted to the current problem of the development of Ukraine's foreign trade in food industry products.

The work includes a comprehensive analysis of the development of foreign trade in food industry products, which includes an analysis of exports and imports of this category of products. An assessment of Ukraine's competitiveness on the international market of food products was carried out.

Based on the analysis of the development of Ukraine's foreign trade in food industry products, the prospective directions of the development of foreign trade in this product are substantiated. As a result of the conducted research, the volume of foreign trade in food industry products was forecasted for the medium-term perspective. A program for the development of foreign trade in food products is proposed.

Key words: foreign trade, food products, export, import, international market

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ХАРЧОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ	5
1.1.Характеристика ролі та місця України в міжнародній торгівлі харчовою продукцією	5
1.2.Аналіз стану зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією.....	7
РОЗДІЛ 2.ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ХАРЧОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ	14
2.1 Оцінка конкурентоспроможності України на міжнародному ринку харчової продукції.....	14
2.2 Обґрунтування перспективних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією	17
2.3 Прогнозування обсягів зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією на середньострокову перспективу.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29

ВСТУП

Глобальна торгівля продуктами харчування є невід'ємною частиною продовольчої системи та відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Глобальні торгові спільноти продовольства стали стабільнішими, а торговельна мережа перетворилася з «однополярної» на «багатополярну».

За майже 30-річний період основні країни-експортери були стабільними та сконцентрованими, тоді як основні країни-імпортери були відносно розосереджені.

Все більш складна мережа торгівлі харчовими продуктами покращує доступність продуктів харчування та різноманітність поживних речовин; проте система торгівлі продовольством, очолювана кількома великими країнами, підвищила вразливість продовольчих систем деяких країн і призвела до виникнення небезпечних чинників, як-от глобальні стихійні лиха і політична нестабільність.

Роль України у світових поставках сільгосппродукції та продовольства навряд чи можна недооцінювати, оскільки країна входить до числа провідних експортерів зернових, олійних та овочевих олій і є світовим постачальником м'яса птиці, що з кожним роком збільшує своє значення.

Дослідження стану та тенденцій в зовнішній торгівлі агропромисловою продукцією України висвітлені в роботах багатьох науковців: І.Г. Кириленко, Ю.О. Лупенко, І.М. Пугачов, М.П. Сичевський, М.А. Штакал та інші. Проте особливості функціонування ринку готових харчових продуктів та динамічність зовнішніх умов вимагають постійного аналізу макроекономічних показників цього сегменту зовнішньої торгівлі агропродовольчими товарами.

Метою роботи є визначення перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України продуктами харчової промисловості.

В процесі досягнення мети вирішуються наступні завдання:

- визначити роль та місце України в міжнародній торгівлі харчовою продукцією;
- провести аналіз стану зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією;

- здійснити оцінку конкурентоспроможності України на міжнародному ринку харчової продукції;
- обґрунтувати перспективні напрямки розвитку зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією;
- спрогнозувати обсяги зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією на середньострокову перспективу.

Об'єктом дослідження є процес розвитку зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади зовнішньої торгівлі України продукцією харчової промисловості .

Теоретичною базою та методологічною основою випускної кваліфікаційної роботи є наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених в області дослідження сталого розвитку, міжнародної торгівлі, в т.ч. сільськогосподарськими товарами, та її регулювання.

У процесі вирішення поставлених завдань застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: описово-аналітичний метод, системний підхід, аналізу і синтезу, метод систематизації, графічний метод, метод динамічних рядів і структурного аналізу, метод вартісного аналізу та синтезу, метод порівняння, метод усереднених бальних оцінок, метод наукового узагальнення.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВІСТЬ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

ХАРЧОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

1.1. Характеристика ролі та місця України в міжнародній торгівлі харчовою продукцією

Світова торгівля харчовими продуктами є різноманітною і складною системою, в якій прагне взяти участь більшість країн. Уряди визнають, що добре розвинена національна харчова промисловість є важливим постачальником продовольства для населення і робить значний внесок у забезпечення продовольчої безпеки. Вони також розглядають експорт продуктів харчування як важливе джерело надходження іноземної валюти. Розширення та диверсифікація торгівлі харчовими продуктами може бути пов'язана з багатьма факторами. За останні два десятиліття Україна перетворилася на глобального постачальника первинних харчових продуктів, таких як крупи та соняшникова олія.

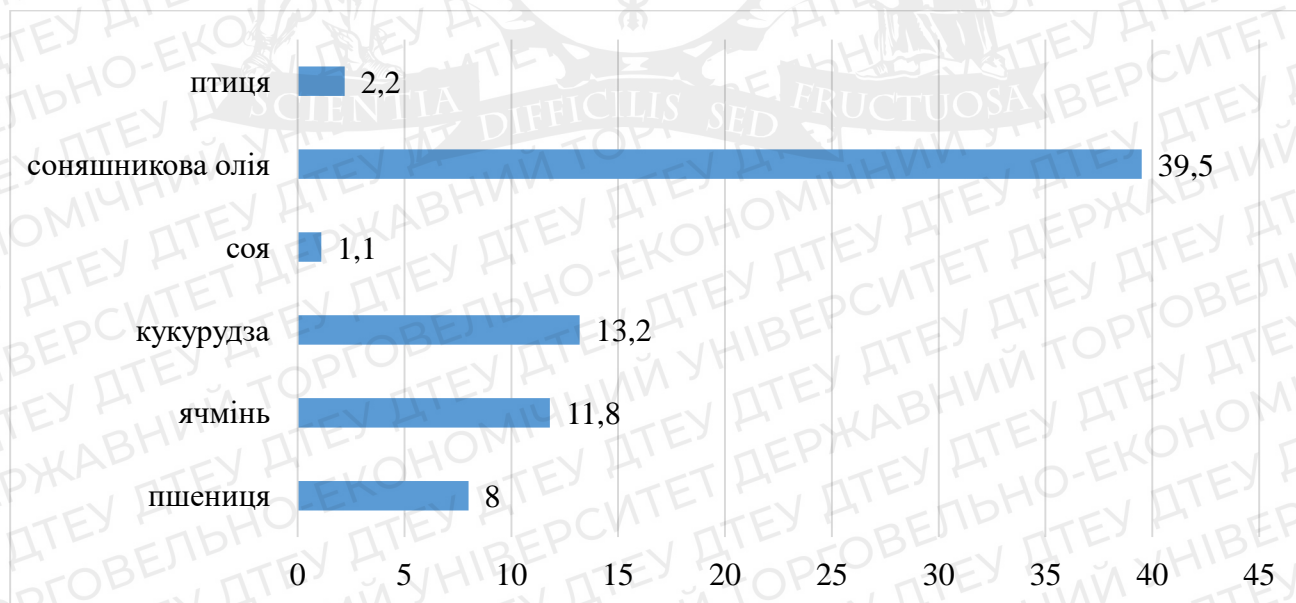

Рис.1.1. Частка України у світовому експорті основних сільськогосподарських та харчових продуктів у 2021 році, %

Джерело: складено на основі [23]

У 2021 році Україна була другим за величиною експортером круп серед окремих країн, поступаючись лише США. Між 2016 та 2021 рр. Україна збільшила свою частку у світовому експорті зернових з 6,3% до 7,9%, помітно обігнавши Аргентину. Перевага України в експорті зернових ґрунтується на її різноманітності, оскільки це провідний постачальник пшениці, кукурудзи та ячменю.

Україна є п'ятим за величиною експортером пшениці з урахуванням 8% світового експорту пшениці в 2021 році та займає четверте місце за експортом кукурудзи. Крім того, країна є найбільшим світовим експортером соняшнику насіння, сафлорової або бавовняної олії та їх фракції (HS 21512), що становить майже 40% всього експорту. Частка України у світовому експорті нерафінованої олії (HS 151211) коливається від 48 до 53%.

Завдяки соняшниковій олії Україна стала третім за величиною експортером жирів та овочів у світі, поступово збільшуючи свою частку до 5,6% у 2020 році.

Україна також є значним експортером олійних культур, на долю яких приходить 2% світового експорту у 2018–2021 роках. Країна знаходиться в рейтингу дев'ятим світовим експортером, нещодавно обігнавши Індію. У цій категорії найважливіший компонент українського експорту – соя (сьоме місце у світі у 2021 році). Її частка в експорті залишається в межах 1-2%. Однак Україна виробляє ГМО- соєві боби, на відміну від Бразилії та США, що робить їх привабливим, зокрема, для імпортерів сої з Європи [23].

Тим часом Україна поступово перетворилася на експортера продуктів тваринного походження, експорт яких ускладнюється необхідністю дотримання більш суворих правил безпеки харчових продуктів. У 2020 році Україна була десятим світовим експортером продукції птахівництва, причому її частка подвоїлася в період з 2018 по 2021 роки. За останні 18 місяців ціни на пшеницю зросли майже на 110 відсотків, ціни на кукурудзу та олію зросли на 140 відсотків, а ціни на сою зросли на 90 відсотків [14].

Ще на початку року, у січні-лютому 2022 року український експорт демонстрував позитивну динаміку зростання порівняно з аналогічним

періодом минулого року — приріст експорту становив 34%. Проте вже в березні відбувся різкий обвал поставань за кордон — скорочення становило 50%. Повільне відновлення експорту почалося з травня, а найкращі результати показали останні місяці завдяки розблокуванню українських портів.

1.2. Аналіз стану зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією

Готові харчові продукти включають в свій склад продукцію дев'яти товарних груп 16 - 24, що мають відмінності в характері кінцевого споживання. Представимо на рис.1.2. динаміку питомої ваги експорту харчових продуктів в загальній структурі експорту продукції України за 2017-2022 роки.

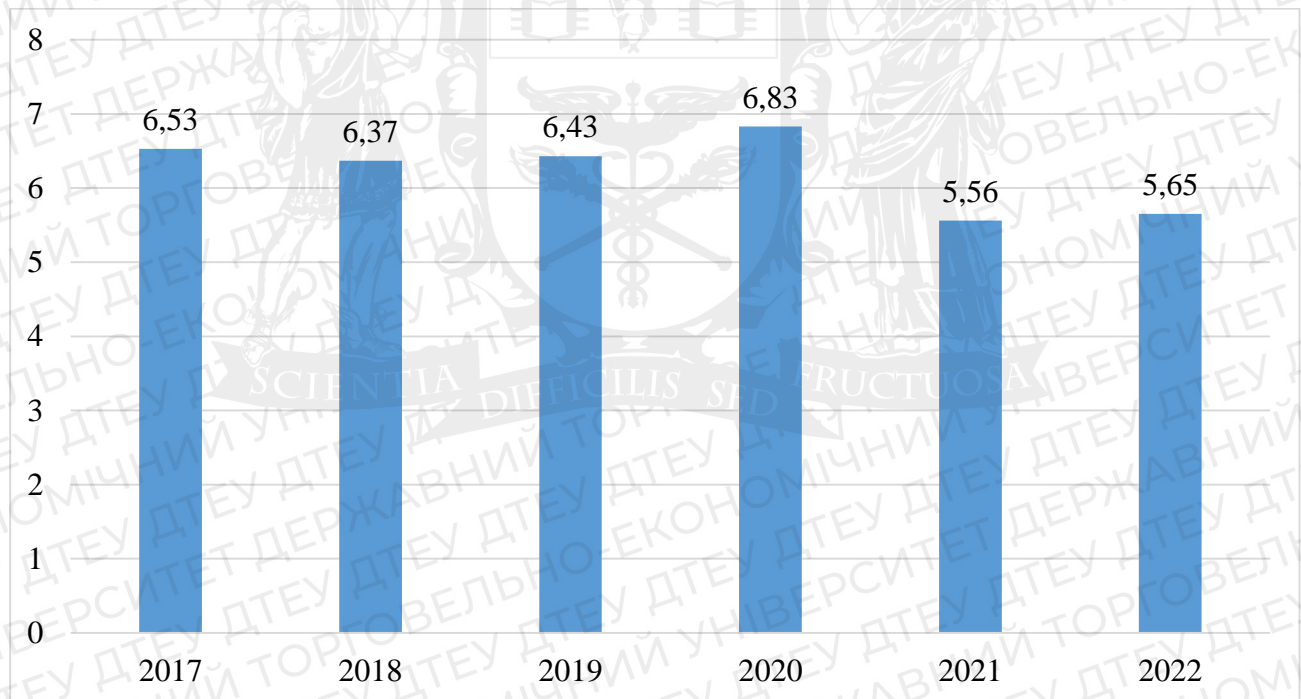

Рис.1.2. Динаміка питомої ваги експорту харчової продукції в загальній структурі експорту продукції України за 2017-2022 роки, %

Джерело: складено на основі [4]

Таким чином, можемо зробити висновок, що в структурі загального експорту України питома вага експорту харчових продуктів незначна та до 2020 року мала тенденцію до зростання, але вже в 2021 році мала тенденцію до зменшення. Характерною рисою зовнішньої торгівлі України є низький ступінь товарної

диверсифікації експортних потоків агропродовольчої продукції, в т.ч. і готових харчових продуктів.

Із 55 найменувань товарних позицій експорту за чотиризначними кодами з товарних груп 16–24 УКТЗЕД на вісім позицій приходиться 72,9 % валютної виручки.

Таблиця 1.1

Динаміка експорту готових харчових продуктів за 2017–2022 рр., млн. дол.

Назва	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2017, %
IV. Готові харчові продукти	2827	3019	3220	3361	3788	2497	-11,67
16. Продукти з м'яса і риби	16	22	23	23	29	31	93,75
17. Цукор та кондитерські вироби з цукру	417	367	254	250	247	300	-28,06
18. Какао та продукти з нього	184	204	205	201	224	147	-20,11
19. Готові продукти із зерна	296	268	269	313	415	252	-14,86
20. Продукти переробки овочів	177	172	192	173	201	223	25,99
21. Різні харчові продукти	121	132	143	160	177	120	-0,83
22. Алкогольні та безалкогольні напої, оцет	209	230	211	224	310	205	-1,91
23. Залишки і відходи харчової промисловості	1051	1225	1486	1576	1733	1082	2,95
24. Тютюн і промислові заміники тютюну	356	399	438	441	453	139	-60,96

Джерело: складено на основі [4]

Дані табл.1.1 свідчать, що за шість років, які досліджувались до 2022 року обсяги експорту харчових продуктів мали тенденцію до зростання. У 2022 році обсяги експорту продуктів харчування зменшились в зв'язку з війною в Україні та окупацією частину країни, в тому числі Херсонської області, яка є великим виробником сільськогосподарської продукції. Зменшення обсягів відбулось за всіма позиціями окрім м'яса та риби, продуктів переробки овочів.

Крім того, зменшення експортної виручки від реалізації продуктів харчування в рівній мірі є результатом, як скорочення фізичного обсягу продаж, так і зменшення цін. Представимо в табл.1.2 структуру експорту готових харчових продуктів за 2017–2022 рр з України.

Таблиця 1.2
Структура експорту готових харчових продуктів за 2017–2022 рр. (за кодами 16–24 УКТЗЕД), %

Назва	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2017
IV. Готові харчові продукти	100	100	100	100	100	100,00	-
16. Продукти з м'яса і риби	0,57	0,73	0,71	0,68	0,77	1,24	0,20
17. Цукор та кондитерські вироби з цукру	14,75	12,16	7,89	7,44	6,52	12,00	-8,23
18. Какао та продукти з нього	6,51	6,76	6,37	5,98	5,91	5,89	-0,60
19. Готові продукти із зерна	10,47	8,88	8,35	9,31	10,96	10,09	0,49
20. Продукти переробки овочів	6,26	5,70	5,96	5,15	5,31	8,92	-0,95
21. Різні харчові продукти	4,28	4,37	4,44	4,76	4,67	4,80	0,39
22. Алкогольні та безалкогольні напої, оцет	7,39	7,62	6,55	6,66	8,18	8,20	0,79
23. Залишки і відходи харчової промисловості	37,18	40,58	46,15	46,89	45,75	43,33	8,57
24. Тютюн і промислові замітники тютюну	12,59	13,22	13,60	13,12	11,96	5,55	-0,63

Джерело: складено на основі [4]

Дані табл.1.2 свідчать, що в структурі експорту харчових продуктів з України переважають залишки і відходи харчової промисловості, далі йдуть готові продукти із зерна, алкогольні та безалкогольні напої, оцет, цукор та кондитерські вироби, а найменшу питому вагу займають продукти із м'яса та риби.

Загальний обсяг експорту, а також товарна структура в значній мірі визначається географією експортних потоків готових харчових продуктів, що представлено на рис.1.3. Таким чином, найбільше українських харчових продуктів

було поставлено в країни Європейського Союзу. У регіональному розрізі у 2022 році спостерігаємо скорочення часток всіх інших регіонів світу на користь країн ЄС. У 2021 році ЄС також був найбільшим партнером України, проте його частка становила 41%

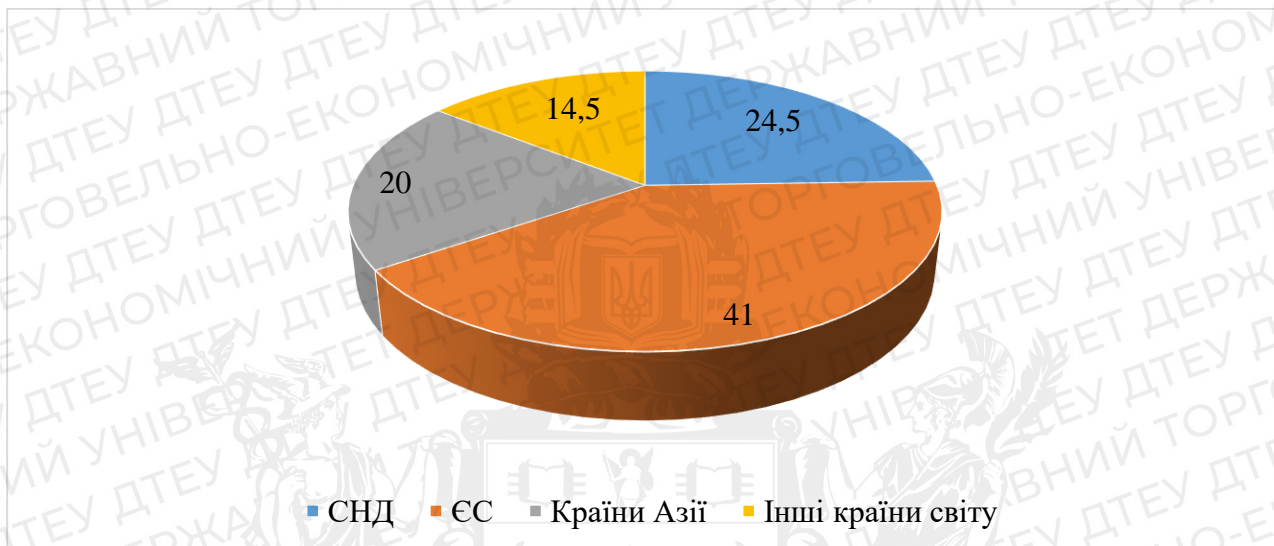

Рис.1.3. Географічна структура експорту готових харчових продуктів у 2022 р., %

Джерело: складено на основі[4]

Представимо динаміку експорту готових харчових продуктів за 2017–2022 рр. (за кодами 16–24 УКТЗЕД) з країнами ЄС.

Таблиця 1.3

Динаміка експорту готових харчових продуктів (за кодами 16–24 УКТЗЕД) з країнами ЄС у 2020-2022 році, тис. дол.

Показники	2020	2021	2022	2022/2020
IV. Готові харчові продукти	942493,2	996421,8	1079980,7	137487,5
16 продукти з м'яса, риби	2212,0	4614,0	7766,9	5554,9
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	73983,9	90712,8	95777,9	21794
18 какао та продукти з нього	59155,8	76345,8	76101,5	16945,7
19 готові продукти із зерна	95613,2	119443,3	141241,6	45628,4
20 продукти переробки овочів	89065,6	101809,8	88043,7	-1021,9
21 різні харчові продукти	56332,4	62543,5	68518,0	12185,6
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	36306,6	67423,7	122096,5	85789,9
23 залишки і відходи харчової промисловості	524374,7	467490,8	472919,4	-51455,3
24 тютюн і промислові замітники тютюну	5449,1	6038,0	7515,2	2066,1

Джерело: складено на основі [4]

Дані табл.1.3 свідчать, що обсяг експорту готових харчових продуктів в країни ЄС з України збільшився, серед складових харчових продуктів зменшилися обсяги реалізації продуктів переробки овочів та залишків та відходів харчової промисловості.

Представимо на рис.1.4 основних імпортерів українських харчових продуктів.

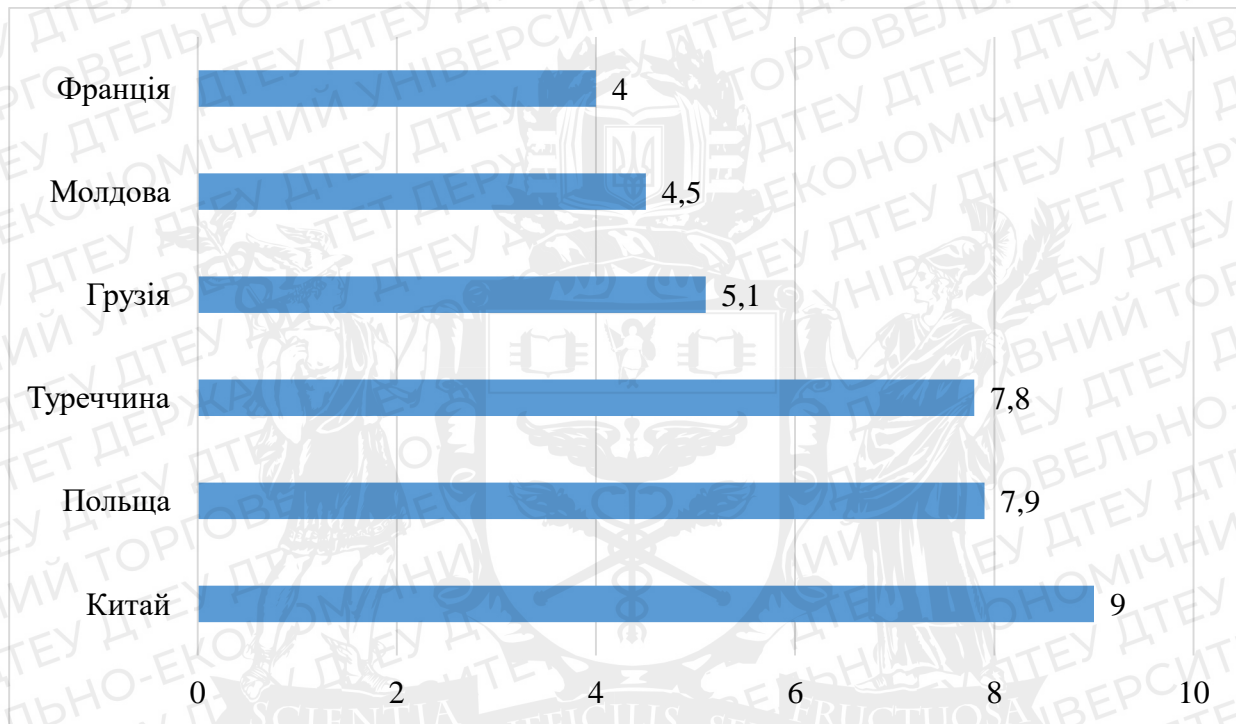

Рис.1.4. Найбільші імпортери готових харчових продуктів з України у 2022 р., %

Джерело: складено на основі[4]

Серед країн ЄС значний експорт готових харчових продуктів прямує до Польщі і Франції, в деякі роки до Нідерландів, в Азії постійними партнерами являються Грузія та Туреччина, а в останні два роки і Китай. У 2021 році лідером серед країн-торговельних партнерів України був Китай, при цьому 85% нашого експорту до Піднебесної складала залізна руда, кукурудза, металургійна продукція, ячмінь та соняшникова олія.

Станом на вересень 2022 року Китай займає 4-ту позицію у рейтингу імпортерів української продовольчої продукції. Це відбулося в основному через проблеми з логістикою агрокультур. Натомість в лідери вийшли країни ЄС — Польща та Румунія, на які сумарно припадає близько 23% українського експорту в

2022 році. Представимо в табл.1.4 зовнішньоторговельний оборот харчових продуктів України за 2017-2022 роки.

Таблиця 1.4

Динаміка зовнішньоторговельного обороту харчових продуктів України
у 2017-2022 рр., млн. дол.

Назва	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022/2017, %
Експорт	2827	3019	3220	3361	3788	2497	-11,67
Імпорт	1935	2341	2617	2971	3578	2554	31,99
Зовнішньоторговельний оборот	4762	5360	5837	6332	7366	5051	6,07
Сальдо	892	678	603	390	210	-57	-106,39
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	1,46	1,29	1,23	1,13	1,06	0,98	-33,08

Джерело: складено на основі [4]

Впродовж останніх шести років зростає як експорт готових харчових продуктів так і імпорт, при цьому темпи зростання імпорту значно перевищують темпи збільшення експорту, що призводить до зменшення сальдо і коефіцієнту покриття імпорту експортом.

Російське вторгнення призвело до колапсу торгівлі України, зокрема зовнішньої. Це також викликало серйозні зміни у географічній структурі імпорту та експорту. Через російську блокаду українські порти втратили статус основних експортних воріт країни.

Залізничний та автомобільний транспорт набув великого значення, оскільки з 24 лютого 2022 року Україна використала їх для перевезення та імпорту більшої частини своїх товарів через територію своїх західних сусідів. Як наслідок, Європейський Союз зміцнив свою роль основного торговельного партнера Києва як в експорті, так і в імпорті, а Польща вперше в історії стала лідером у товарообігу України.

В 2022 році спостерігалось дуже серйозне падіння експорту (-35,1%) та імпорту України (-24,2%). Крім причин, що безпосередньо пов'язані з війною (втрата Україною частини своєї території та збитки, завдані її промисловим об'єктам в експортно-орієнтованих галузях), основною причиною цього зниження була блокада чорноморських портів України, через які Київ відвантажив близько

двох третин свого експорту до російського вторгнення. Хоча блокаду було частково знято у серпні 2022 року, вона поширювалася лише на сільськогосподарську продукцію, а не на інші ключові статті українського експорту, такі як залізна руда та металургійна продукція [14].

Слід зазначити, що на практиці вплив бойових дій на експорт України серйозніший, ніж показує офіційна зведена статистика за 2022 р., оскільки вона враховує два довоєнні місяці — січень та більшу частину лютого; за цей короткий період Україна зафіксувала дуже сприятливі дані, пов'язані із постпандемічним економічним поживленням.

У зв'язку зі створенням «зернового коридору» реалізація найважливіших продуктів агропродовольчого сектора (наприклад, соняшникової олії) знизилася лише незначною мірою, тоді як вартість фактично дещо зросла (наприклад, у разі кукурудзи).

Важливу роль в позиціонуванні України на світовому ринку харчової продукції відіграє Асоціація Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати в розвитку зовнішньої торгівлі України (ІСС Україна). Її основна задача полягає в наступному:

- надає юридичну допомогу підприємствам, які хочуть вийти на міжнародний ринок;
- створює сприятливе середовище для розвитку міжнародної торгівлі;
- просуває готові харчові продукти за кордон;
- сприяє розвитку експорту українських товарів;
- надає послуги з штрихування товарів;
- допомагає українським підприємцям приймати участь у виставках, конференціях тощо;

Таким чином, основна роль ІСС Україна є інформаційною та заключається в просуванні українських харчових продуктів на зовнішній ринок.

РОЗДІЛ 2

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ХАРЧОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

2.1 Оцінка конкурентоспроможності України на міжнародному ринку харчової продукції

В процесі аналізу зовнішньоекономічної діяльності України встановлено, що за досліджуваний період головне місце в експортній орієнтації країни посідає саме харчова продукція. До основних вітчизняних товарів на світовому ринку, які продає Україна відносяться готові продукти із зерна та залишки і відходи харчової промисловості.

Провівши аналіз наявних методів оцінки конкурентоспроможності секторів національного господарства встановили, що найбільш ефективним є методичний підхід, відповідно до якого використовують матриці для розробки портфеля товарних груп харчової продукції, які мають значний експортний потенціал.

З метою визначення портфеля сформуємо матрицю «Динаміка експорту – проникнення на світовий ринок», яка складається з чотирьох квадрантів: «лідер», «потенційний лідер», «ведений», «новачок» (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Матричний метод визначення портфеля товарних груп харчової галузі

Назва показників		Динаміка експорту	
		Низькі темпи, %	Високі темпи, %
Проникнення на світовий ринок	Низька частка, %	Д новачок	С ведений
	Висока частка, %	В потенційний лідер	А лідер

Джерело: складено на основі [2]

В таблиці 2.2 подано галузевий портфель харчової промисловості, який характеризує поточний стан міжнародної конкурентоспроможності кожної товарної групи харчової галузі. В даному портфелі розглянемо динаміку експорту українськими продуктами харчування, їх теми та рівень проникнення на світовий ринок в залежності від виду продукції.

Таблиця 2.2

Портфель товарних груп харчової промисловості, які володіють потенціалом досягнення світового рівня конкурентоспроможності

Назва показників		Динаміка експорту	
		Низькі темпи, %	Високі темпи, %
Проникнення на світовий ринок	Низька частка 0-22 %	– продукти з м'яса, риби; – цукор і кондитерські вироби з цукру; – какао та продукти з нього; – продукти переробки овочів; – алкогольні і безалкогольні напої та оцет	– готові продукти із зерна; – різні харчові продукти; тютюн і промислові замітники тютюну
	Висока частка, 37-59 %	-	– залишки і відходи харчової промисловості

Джерело: складено на основі [2]

Таким чином, варто відзначити, що найбільш конкурентоспроможною українською продукцією на світовому ринку харчової промисловості є залишки і відходи харчової промисловості, готові продукти із зерна; різні харчові продукти; тютюн і промислові замітники тютюну. До найменш конкурентоспроможних харчових продуктів відносяться продукти з м'яса, риби; цукор і кондитерські вироби з цукру; какао та продукти з нього; продукти переробки овочів; алкогольні і безалкогольні напої та оцет, тобто ті, які мають вищу додану вартість.

Відобразимо переваги кожного із видів харчової продукції за індексом Лаффея. Відтак, розрахунок індексу LFI буде відбуватися на основі даних Державної служби статистики у розрізі кожної товарної групи експорту та імпорту сільськогосподарської продукції. Методика розрахунку індексу полягає у різниці нормованого торговельного балансу (у розрізі окремої товарної групи) і всіх товарів, які виробляються в Україні. Результати розрахунку конкурентоспроможності харчових продуктів вітчизняного експорту представлені в табл.2.3. В даній таблиці визначено конкурентоспроможність за окремими видами продукції для визначення перспектив розвитку даного напрямку зовнішньої торгівлі.

Таблиця 2.3

Результати розрахунку конкурентоспроможності товарних груп вітчизняного експорту сільськогосподарської продукції за індексом LFI за період 2017-2022 років

Вид продукції	2017	2018	2019	2020	2021	2022*
М'ясо та їстівні субпродукти	0,499	0,531	0,575	0,51	0,474	0,523
Молоко та молочні продукти	0,483	0,411	0,311	0,149	0,014	0,044
Зернові культури	7,301	7,415	9,385	9,377	8,94	12,855
Продукція борошномельно-круп'яної промисловості	0,177	0,154	0,171	0,124	0,068	0,084
Насіння і плоди олійних рослин	2,01	1,701	2,21	1,512	1,478	0,47
Рослинні матеріали для виготовлення	0,026	0,035	0,051	0,047	0,012	0,014
Жири та олії тваринного або рослинного походження	5,03	4,476	4,476	5,57	4,857	7,014
Цукор і кондитерські вироби	0,432	0,326	0,194	0,186	0,063	0,072
Готові продукти із зерна	0,223	0,148	0,103	0,096	0,105	0,105
Продукти переробки овочів	0,06	0,023	0,035	0,017	0,032	0,006
Залишки і відходи харчової промисловості	1,041	1,095	1,282	1,343	1,034	1,591

Джерело: складено на основі [2]

Результати демонструють, що найбільш конкурентоздатними товарними групами на світовому ринку є зернові культури (10), жири та олії тваринного або рослинного походження (15) адже такі індекси є позитивними а їх значення знаходиться в межах 2,263-12,855 пунктів та 2,158-7,014 пунктів відповідно протягом 2010-2022 років.

Меншу конкурентоздатність мають насіння і плоди олійних рослин (12) (а індекс LFI такої сільськогосподарської продукції має діапазон від 0,47 до 2,21 пунктів) та залишки відходів харчової промисловості «(23)» де максимального

значення індекс набуває у 1,343 у 2020 році (високий індекс 2022 року не варто порівнювати у загальній сукупності).

Що стосується таких товарних груп як: рослинні матеріали для виготовлення ($LFImax= 0,078$); продукти переробки овочів ($LFImax= 0,125$); продукція борошномельно-круп'яної промисловості ($LFImax= 0,177$); готові продукти із зерна ($LFImax= 0,575$) то тут вважаємо необхідно розробляти додаткові стратегії просування сільськогосподарської продукції за допомогою ефективних маркетингових рішень.

Отже, оцінка конкурентоздатності товарних груп сільськогосподарської продукції підтвердила, що Україна має великий аграрний потенціал, а наша продукція є затребуваною на світовому ринку сільськогосподарських товарів. Проте існують і ті проблемні аспекти, які заважають та/або стримують належний розвиток експорту сільськогосподарської продукції. На думку експертів, співпраця з міжнародними партнерами відкриє нові ринки збуту для сільськогосподарської продукції.

2.2 Обґрунтування перспективних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією

На більшості зарубіжних ринків довгострокові тенденції споживчих витрат показують зниження частки витрат на основні продукти харчування (наприклад, рис та пшеницю) та збільшення частки дорожчих продуктів харчування, таких як м'ясо, молочні продукти, фрукти та овочі. Ці зрушення у тенденціях попиту на продукти харчування змінили глобальний маркетинг продуктів харчування та викликали зміни у глобальній структурі харчової промисловості.

Постачальники продуктів харчування та роздрібні торговці відреагували на попит, змінивши свої продукти та формати роздрібною торгівлі, щоб краще відповідати потребам споживачів. Крім того, багатонаціональні роздрібні торговці розширилися в країнах, що розвиваються. Більш того, глобальна структура

харчової промисловості зазнає змін у міру того, як виробники та роздрібні торговці пристосовуються до потреб споживачів, яким все частіше потрібний ширший асортимент продуктів вищої якості [5].

Повномасштабна російська агресія призвела до значних порушень експорту. Країни, що зазнають крайньої вразливості через порушення українського експорту соняшникової олії також серед тих, хто відчуває найвищий ступінь глобальної вразливості. Це найбільш гостро відчувається в Індії, де необхідно отримувати майже 15% світового імпорту, щоб покрити дефіцит [19].

Використання інших рослинних олій може бути рішенням, якщо дозволяє технологія/смак.

Глобальна вразливість до перебоїв в експорті м'яса птиці з України знаходиться на низькому рівні. Повномасштабна військова агресія росії проти України викликала серйозні збої у сільському господарстві та експорті продуктів харчування. росія тимчасово окупувала або заблокувала територію України, морські порти - основні ворота для відвантаження сільськогосподарської продукції. Обсяг експорту зерна знизився порівняно зі звичайним на 5–6 млн тон на місяць до всього 0,2 млн тон у березні 2022 р., щоправда дещо збільшився до 1,2 млн тон у квітні.

Залізниці стали основним видом транспорту для експорту зерна, але їх можливості в Україні та її західних сусідах не вистачило для обробки необхідного обсягу на експорт [20].

Військові дії та їх наслідки, у тому числі тимчасова окупація, серйозне пограбування територій та брак праці, капіталу та витрат, ймовірно, призведе до різкого падіння врожаю України у 2023 році.

Україна знизить врожайність як мінімум на 30 млн тон від свого рекордного рівня 86 млн тон в 2021/2022 рр. Очікується, що експорт скоротиться вдвічі [19].

Враховуючи логістичні обмеження, експортна торгівля України буде ймовірно в основному орієнтована на Європу, потенційно залишаючи інший світ недопоставлений. Справді, аналіз вразливостей показує, що три найбільш уразливі країни – Ліван, Туніс і Шрі-Ланка – лежать за межами Європи.

Хоча переваги міжнародної торгівлі та взаємозалежності незаперечні, світові, як і раніше, потрібні більш досконалі механізми для забезпечення постачання основних продуктів харчування в усьому світі, задовольняючи потреби найбільш вразливих людей і країн. Посиленні конкурентоспроможні торгові структури, що дозволяють адаптуватися і розповсюдження інновацій та ресурсозберігаючих процесів в міжнародне інтегроване сільськогосподарське виробництво та постачання мережі були б незамінні, щоб впоратися з потрясіннями пропозиції на глобальний масштаб.

У перспективі найважливішими векторами розвитку світової торгівлі продовольством і сільськогосподарською сировиною можуть стати: лібералізація торгівлі, зростання глобальної пропозиції і попиту, усунення політичних конфліктів, які стримують економічні зв'язки національних економік.

Провідні позиції в міжнародній торгівлі займають розвинуті країни, але роль країн, що розвиваються, як постачальників і споживачів продовольства зростає. Актуальними проблемами сучасного світового продовольчого ринку, стримуючими його розвиток, є зростання вартості імпорту продовольства, підвищення протекціонізму, загострення політичних конфліктів в світі, нестійкість виробництва продукції сільського господарства в регіонах світу. Прогнози міжнародних організацій в галузі розвитку міжнародної торгівлі продовольством (ФАО, СОТ, МВФ) на найближчу перспективу досить сприятливі [19].

Стримуючими розвиток зовнішньої торгівлі України продовольством факторами є: відносно низька ефективність використання виробничого та експортного потенціалу в АПК, вузький спектр дії державних програм по стимулюванню експорту продовольства.

Доволі змістовним є перегляд експортно-імпоротної політики держави. Поступовий перехід від експорту сировини на виробництво продукції з високою доданою вартістю, тобто кінцевої продукції, наразі є головним перспективним вектором розвитку сільськогосподарської продукції. Також потрібно відмовитись від імпорту тих товарів, які можуть бути вироблені вітчизняними підприємствами. Особливо це стосується різних харчових продуктів.

Пріоритетними напрямками розширення участі України в міжнародній торгівлі продовольством, на погляд експертів, можуть бути обумовлені інтенсифікацією аграрного виробництва, підвищенням частки готової продукції в експорті, розширенням товарної і географічної структури експорту. Для зміцнення зовнішньоторговельної безпеки на аграрному ринку в Україні необхідно забезпечити умови для підвищення конкурентоспроможності продукції АПК:

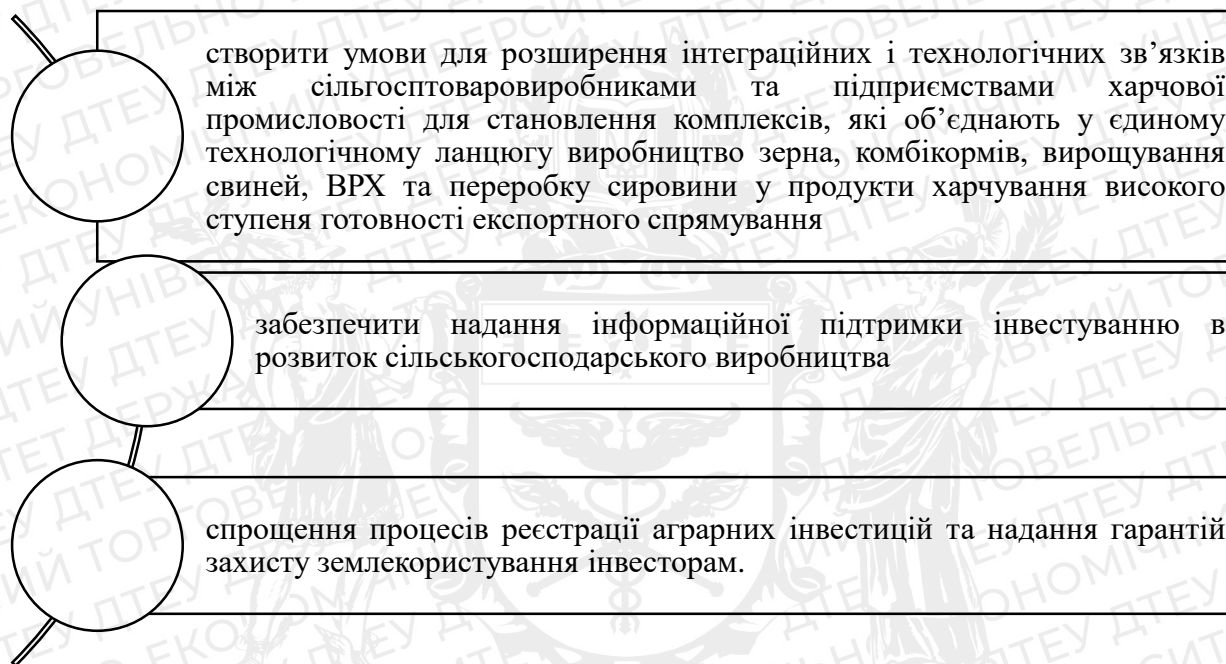

Рис.2.1. Умови для підвищення конкурентоспроможності продукції АПК

Джерело: складено на основі [14]

Враховуючи значний потенціал країни щодо розвитку тваринництва, важливим напрямом зовнішньоекономічної політики України має стати нарощування поставок продуктів тваринного походження на світові ринки. При формуванні зовнішньоекономічної політики нашої держави необхідно зважати також на поступове посилення Україною сировинно-орієнтованого вектору власного експорту.

Це, з одного боку, зміцнює її вплив на світові економічні процеси, проте з іншого – може мати негативний вплив на зміцнення позицій потужного гравця міжнародного ринку, оскільки перетворює її на «сировинного донора» світової економіки.

Так, сукупна частка сільськогосподарських продуктів в експорті Китаю становить 1,6%, Німеччини – 2,7%, Мексики – 4,9%, Франції – 5,9%, США – 6,8%, Канади – 8,9%, Нідерландів – 10,6%, Іспанії – 11,0%, Австралії – 12,1%. Лише у Бразилії та Україні ці частки коливаються в межах 23–24% [19].

Тому нагальною постала потреба подальшого розвитку переробної промисловості та постачання на ринок готових продуктів харчування, що повинно стати одним із важливих орієнтирів зовнішньоекономічної політики. Україна має успішний досвід щодо цього, адже вирощування соняшнику та експорт насіння у нас поступово було трансформовано у виробництво та експорт соняшникової олії, що забезпечило закріплення за Україною 1/3 частки світового ринку, дозволило залишати в державі більшу частку доданої вартості, сприяло зростанню робочих місць в олійно-жировій галузі тощо.

Наступним важливим орієнтиром для зовнішньоекономічної політики України має стати той факт, що нині у світі спостерігається потужна тенденція щодо концентрації світової торгівлі сільськогосподарськими продуктами по окремих групах країн. Так, слід зазначити, що понад 51% сукупного обсягу сільськогосподарських продуктів поставляються на світові ринки лише десятьма країнами, а ще близько 25% – тринадцятьма порівняно менш потужними експортерами.

Однак принципи виділення всіх країн в окремі групи на світових ринках сільськогосподарської продукції дещо складніші, ніж виключно за обсягами поставок.

Основним пріоритетом зовнішньоекономічної політики є співробітництво з Європейським Союзом, що обумовлює розробку стратегії поглиблення співпраці між Україною та Європейським Союзом, перш за все у секторі агропромислового комплексу. Прийняття європейських стандартів для промислових, сільськогосподарських і продовольчих товарів має вкрай важливе значення для модернізації і підвищення конкурентоспроможності економіки.

Згодом це забезпечить високі стандарти безпеки продовольчих товарів для українських споживачів, а також надасть кращі можливості українським

підприємствам експортувати свою продукцію. З цією метою проводяться регулярні засідання Діалогу Україна-ЄС з аграрних питань для систематичного та конструктивного руслу обміну корисною інформацією та вивчення досвіду ЄС з актуальних питань для розвитку аграрного сектора України.

В рамках засідань Координаційної ради з питань аграрної реформи вирішуються питання адаптації аграрного сектору України до умов ЄС, а також укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в якій представлено окремий розділ «Сільське господарство та розвиток сільської місцевості» [5]. Європейські перспективи підвищують вітчизняний зерновий, олійний, фруктовий потенціал та створюють підґрунтя для розвитку м'ясного сектору, а в майбутньому – і молочного комплексу України.

Розглянемо основні перешкоди, які стримують розвиток зовнішньої торгівлі українськими харчовими продуктами (рис.2.2):

Рис.2.2. Перешкоди, які стримують розвиток зовнішньої торгівлі українськими харчовими продуктами

Крім вищезазначених перешкод росією було впроваджено ембарго відносно українських харчових продуктів, що ускладнило транзит територією рф тощо. Проте, ембарго мало і позитивне значення, так як пожвавився попит на певні товари

українського експорту при одночасному продовженні зростання виробництва промислової продукції.

Україна має значний сировинний потенціал, який не повною мірою використовує, що є причиною недоотримання ресурсів на переробку сировини всередині країни та навіть для живлення інших сфер економіки та соціальної сфери, в тому числі розвитку наукомістких сфер та забезпечення ширшого доступу населення до соціальних благ. Крім того, доцільно прискорити диверсифікацію експорту м'ясної та молочної продукції.

Першочерговим завданням в українській зовнішній торгівлі, окрім відбиття російської торговельної агресії є адекватна і своєчасна реакція на велику міжнародну торговельну війну, яка з кожним роком посилюється.

Таким чином, для того щоб продовжувати нарощувати темпи росту економічної співпраці з партнерами з ЄС та іншими перспективними країнами світу Україні потрібно вжити наступні заходи:

- закінчити розпочаті реформи усередині країни, зокрема поліпшити діловий клімат, зменшити рівень корупції, зміцнити демократію та посилити самоврядування
- нарощувати в прискорених темпах обсяги експорту українських товарів і послуг, особливо тих, що мають відносно вищу частку доданої вартості в ціні їх продажу;
- проводити ефективну політику імпортозаміщення з метою поліпшення торговельного балансу й забезпечення національної безпеки України
- отримати всебічне державне сприяння оптимізації структури та обсягів імпорту товарів і послуг для покращення збалансованості української зовнішньої торгівлі;

Вживані заходи щодо розвитку харчової промисловості повинні бути орієнтовані на вирішення основних системних проблем, формування промислового потенціалу, модернізацію та розвиток інновацій у галузях харчової промисловості, підвищення якості життя різних соціальних верств населення.

2.3 Прогнозування обсягів зовнішньої торгівлі України харчовою продукцією на середньострокову перспективу

Проведене дослідження дозволило виділити такі основні характеристики та тенденції розвитку світового продовольчого ринку, що впливають на стратегічний розвиток підприємств харчової промисловості:

- зміна структури споживання та зростання вимог до якості продуктів харчування у розвинених країнах, збільшення масштабів міжнародної торгівлі продуктами здорового харчування;
- зміна інституційної та організаційної структури світового ринку; формування принципово нової інфраструктури, адекватної сучасному стану ринку;
- диференціація країн світу, що посилюється, за рівнем попиту на продукти харчування: у найбільш розвинених країнах попит на продовольство буде залишатися приблизно на одному рівні, тоді як у тих, що розвиваються і малорозвинених країнах прогнозується збільшення попиту внаслідок зростання чисельності населення;
- випереджальне зростання міжнародної торгівлі переробленими та готовими до вживання продуктами харчування порівняно із сировинними продуктами;
- зростання обсягів міжнародної торгівлі генетично модифікованими продуктами, формування концепцій та норм регулювання ринків ГМП на міжнародному та національному рівнях;
- перерозподіл обсягів та географічного напрямку експорту та імпорту окремих продовольчих продуктів;
- перетворення ряду країн Східної Азії та Східної Європи в нетто-імпортерів продуктів харчування, що означає подальше розширення ринків збуту найбільших країн-виробників продовольства;
- обмеженість як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються площ земель, придатних для ведення сільського господарства, що пов'язано з високим рівнем урбанізації та необхідністю збереження лісових масивів;

- екологічні ускладнення у зв'язку з подальшим залученням незадіяних земель; обмеженість водних ресурсів;
- зменшення фінансування сільськогосподарського виробництва.

В умовах різко загостреної конкуренції як на внутрішньому, так і на світовому продовольчому ринку, рівень конкурентоспроможності вітчизняної харчової продукції безпосередньо залежить від того, наскільки адекватно перераховані вище тенденції будуть відображені в корпоративних та конкурентних стратегіях підприємств.

В результаті проведеної оцінки можна зробити висновок, що її подальше зростання можливе лише в результаті виконання наступних умов:

- зміни в експортній політиці держави в плані вдосконалення існуючої нині товарної структури при зростанні частки продукції тваринництва та готових харчових продуктів;
- формування значних експортних ресурсів шляхом нарощування промислових потужностей у комплексній переробці зернових, олійних та інших культур;
- створення відповідної інфраструктури;
- застосування ефективних маркетингових заходів;
- організація системи моніторингу світового ринку продовольчих товарів по країнах світу, з метою виявлення нових споживачів вітчизняних товарів;

Збільшення виробництва продовольчих товарів із високою доданою вартістю відкриває для України можливість збільшення експорту, що, в свою чергу, призводить до значного зростання економіки країни у цілому. Тобто державі необхідно зосередити свою регуляторну діяльність на розробленні та реалізації стратегії збільшення експорту продуктів харчування з високою доданою вартістю.

Ефективними інструментами реалізації експортної стратегії є:

- прискорення адаптації законодавства України до законодавства ЄС;

- прискорення процесу гармонізації національних стандартів та технічних регламентів з європейськими та міжнародними стандартами;
- забезпечення ефективного розвитку та впровадження реформ;
- використання ринкових інструментів державного впливу;
- моніторинг якості державного регулювання;
- створення рівних умов і конкуренції на ринку для великих і малих виробників.

Також необхідно зосередитися на створенні системи захисту національних виробників. Звісно ж, незалежно від того, яких руйнацій отримає економіка України від конфлікту, серйозних змін у зовнішньоторговельній структурі України порівняно з 2022 р. очікувати не слід. Поки війна триває, відновлення економіки, яке могло б збільшити експорт та імпорт України, є малоімовірним [14].

У кращому разі нинішні прогнози передбачають незначне зростання ВВП України наприкінці 2023 року. Невідомо, чи продовжить існування «зерновий коридор», оскільки офіційна угода, якою була закріплена ця ініціатива, закінчується в середині 2023 року.

Якщо росія заблокує його продовження, що малоімовірно, це завдасть серйозного удару по українському агропродовольчому експорту.

З іншого боку, теоретично можна було б розширити цей коридор, включивши до нього інші товари (переважно металургійну продукцію та залізняка), за що гаряче виступає Київ. Однак через протидію росії цій пропозиції в даний час ймовірність реалізації цього сценарію мінімальна.

При правильному плануванні Україна може змістити акцент, перетворивши недоліки на можливості. Українські політики мають наголосити на зростання продуктивності праці та використати наслідки війни як шанс для модернізації економіки та державного апарату, включаючи впровадження низьковуглецевого виробництва, підвищення енергоємності економіки та використання досягнень у галузі інформаційних технологій та фінтех для покращення державних послуг. Іншими словами, мета полягає в тому, щоб за короткий проміжок часу досягти всіх структурних змін, через які інші європейські країни проходили багато років.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Нестабільність внутрішніх соціально-економічних процесів внесли суттєві зміни в товарну структуру експорту. Головним експортним товаром в Україні стає агропродовольча продукція, в складі якої скорочується частка готових харчових продуктів – продукції з високою доданою вартістю. В складі готових харчових продуктів в процесі аналізу в залежності від характеру кінцевого споживання виділяються власне продукти харчування людей – товарні групи 16–22, та продукція товарних груп 23–24, куди відносяться залишки та відходи харчової промисловості, і тютюн та промислові замітники тютюну.

Детальний аналіз формування сальдо показує, що в торгівлі готовими харчовими продуктами зберігається стабільне додатне сальдо, хоча інша частина в загальному сальдо в торгівлі агропродовольчими товарами незначна і продовжує зменшуватися.

На даний час українська економіка характеризується відсутністю значних здобутків у сфері зовнішньої торгівлі. Саме тому Україні для збільшення конкурентоспроможності вітчизняної харчової продукції варто перш за все переглянути та доповнити стратегію зовнішньої торгівлі іншими перспективними напрямками, обрати вектор аграрно-сировинного розвитку, так як найбільш ймовірним є факт того, що в зовнішньоекономічній торгівлі виникне більше перешкод через неспроможність та небажання уряду виявляти політичну волю до впровадження змін.

Виконана оцінка стану та результатів зовнішньої торгівлі готовими харчовими продуктами свідчить про можливість їх зростання.

Хоча Україна є активним учасником світового ринку продовольства, її взаємозв'язок з іншими країнами світу у межах продовольчої системи визначається не лише розвитком зовнішньої торгівлі. В даний час склалися наступні напрямки взаємодії українських харчових підприємств із зарубіжними партнерами:

- прями інвестиції продовольчих ТНК в Україну;

- використання зарубіжними фірмами ресурсних конкурентних переваг України (насамперед, трудового та земельного потенціалів) у найбільш сприятливих агрокліматичних зонах;
- постачання в Україну обладнання для харчової промисловості;
- постачання ресурсних товарів (насіння, хімікати);
- розміщення в Україні об'єктів з виробництва високоприбуткових уніфікованих готових продуктів та напоїв (часто завдають шкоди довкіллю, наприклад, підприємств тютюнової промисловості);
- виробництво на базі українських підприємств продукції, адаптованої за смаковими якостями до традицій місцевого споживача, але за технологією ТНК;
- придбання зарубіжними фірмами акцій українських харчових підприємств.

Констатовано, що для поліпшення ситуації в агропромисловому комплексі, зокрема щодо експортних поставок продуктів харчування, доцільно суттєво змінити та доповнити парадигму його розвитку, в тому числі щодо експортних поставок. Саме тому пропонується концепт перспектив експорту сільськогосподарської й харчової продукції нашої держави, який становить складову частину цієї парадигми, сприятиме поліпшенню ситуації з експортними поставками продуктів харчування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк П.О., Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Головаченко Л.М. Стан та результати торгівлі агропродовольчими товарами між Україною і Європейським союзом // Економіка харчової промисловості. 2019. Т.11, вип.1. С. 27-36; doi: 10.15673/fie.v11i1.1292
2. Антонюк П. О. Статистична оцінка формування зовнішньої торгівлі України готовими харчовими продуктами [Електронний ресурс] / П. О. Антонюк, О. П. Антонюк, Т. М. Ступницька, Х. О. Баранюк // Економіка харчової промисловості. - 2021. - Т. 13, Вип. 1. - С. 3-11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2021_13_1_2
3. Гринчуцький В. І. Харчова промисловість України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / В. І. Гринчуцький, Б. Я. Блашак // Інноваційна економіка. - 2018. - № 9-10. - С. 51-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2018_9-10_9
4. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Духницький Б. В. Перспективи зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією між Україною та країнами Азії [Електронний ресурс] / Б. В. Духницький // Економіка АПК. - 2021. - № 4. - С. 68-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2021_4_9
6. Маркова Є., Шестаковська Т. Особливості розвитку аграрного сектору економіки України в умовах євроінтернації. Журнал європейської економіки. 2017. Т. 16, № 4. С. 414–425
7. Охріменко О. О., Макаренко А. О. Інтегрований розвиток експортного потенціалу АПК України в контексті трансформації зовнішньоекономічних зв'язків. Ефективна економіка. 2018. № 4
8. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки: Розпорядження Кабінету

Міністрів України від 27 грудня 2017 № 1017-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>

9. Римар О. Г., Мазуркевич І. О. Проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості України. Економіка та держава. 2021. № 3. С. 66–70. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.3.66

10. Сегеда С.А. Аграрно-продовольча продукція в товарній структурі зовнішньої торгівлі України // Економіка АПК. 2019. № 2. С. 73-83. doi: 10.32317/2221-1055.201902073

11. Стан та результати торгівлі агропродовольчими товарами між Україною і Європейським Союзом / П.О. Антонюк та ін. Економіка харчової промисловості. 2019. Т. 11. Вип. 1. С. 27–36.

12. СТОЛЯРЧУК, Н., & ВЕЛІКАНОВ, О. (2022). ОГЛЯД РИНКУ СУШЕНИХ ГРИБІВ В КРАЇНАХ ЄС ТА РОЗШИРЕННЯ ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УКРАЇНИ. Товарознавчий вісник, 2(15), 22-37. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2022-16-2>

13. Терещенко Ю.В. COVID-19: Вплив на харчову промисловість та агробізнес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://home.kpmg.ua/uk/home/media/press-releases/2020/04/vplyv-na-kharchovupromyslovist.html>

14. Українська правда: Експорт з України під час війни: як змінилась структура постачань української продукції за кордон[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/>

15. Черниш О. В. Стан та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] / О. В. Черниш, О. В. Іванюк, А. О. Мікрюкова. // Ефективна економіка. - 2022. - № 12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_12_47

16. Швець Ю. О., Бутенко А. А. Аналіз сучасного стану харчової промисловості України на внутрішньому та зовнішньому ринках. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2018. Вип. 30. С. 71 – 74.

17. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства: монографія / Ю.О. Лупенко та ін. / за ред. Ю.О. Лупенка, М.І. Пугачова. Київ: ННЦ-ІАЕ-2015, 320 с.

18. Ященко Л. О. Оцінювання конкурентоспроможності галузей харчової промисловості залежно від стадій життєвого циклу та позицій на модифікованій матриці БКГ. Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. 2016. Вип. 18 – 19. С. 122 – 130

19. How is the war in Ukraine affecting global food prices? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.economicsobservatory.com/how-is-the-war-in-ukraine-affecting-global-food-prices>

20. Le commerce et la cooperation economique entre L'Ukraine et la France : website. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://france.mfa.gov.ua/fr/partenariat/289-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-francijeju>

21. Nanomaterials Applications For Environvental Matrices. Water, Soil and Air / Ed. by Ronaldo Ferreira do Nascimento, Odar Pastor Ferreira, Amairi Jardin de Paula, Vicente de Oliveira Sousa Neto. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://books.google.com.ua/books?id=k4udDwAAQBAJ&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Earth%27s+population+2015+7383,+2030+8551&source=bl&ots=mFS4BPu4ad&sig=ACfU3U3bfjAT VL0ZVtwHFS9FfeFHK8Hs9A>.

22. The Impact of the War in Ukraine on Food Security | World Bank Expert Answers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldbank.org/en/news/video/2022/04/05/the-impact-of-the-war-in-ukraine-on-food-security-world-bank-expert-answers>

23. Ukraine - Les importations de vins en hausse au premier semestre 2020 : website. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.businessfrance.fr/ukraine-les-importations-de-vins-en-hausse-au-premier-semestre-2020>